

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRK CEZA ADALET SİSTEMİNİN ETKİNLİĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ

YURT DIŞI ÇALIŞMA ZİYARETİ

13-16 KASIM 2012, Strazburg

BİLGİ NOTU

KONU: Ceza Adalet Sisteminin Etkinliğinin Geliştirilmesi Projesi

Ceza Adalet Sisteminin Etkinliğinin Geliştirilmesi Projesi konu başlıkları kapsamında Türkiye çapında ilgili Cumhuriyet Başsavcılıklarından gelen sorunlar ve çözüm önerileri hakkında yapılan taslak çalışma ve bu çalışmalar neticesinde tespit edilen problemlerin bir araya getirilerek düzenlenen soruların yurt dışı çalışma ziyareti katılımcılarına gönderilmesi suretiyle bir ön hazırlık yapılarak, 13 Kasım 2012 tarihinde Avrupa Konseyi binasında Sn Tatiana Termacic ve Sn Roberto Rivello'nun yaptıkları sunumlar ve Help programı hakkında bilgiler alınarak yurtdışı çalışma programına başlanılmıştır. Yine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Türkiye bağlamında ülkemizi temsilen bulunan yargıç Sn Işıl Karakaş, Avrupa Konseyinin Adalet alanındaki politikaları bağlamında Sn Hasan Hendek, Avrupa Konseyinin Ceza hukuku alanındaki politikaları bağlamında Sn Luljeta Kasa ile Avrupa Hakları İnsan Hakları Konseyinin Türkiye'de Ceza Adaleti ile ilgili bulguları ve tavsiyeleri hakkında Sn Hasan Bermek'in Avrupa İşkencenin ve insanlık dışı veya onur kırıcı ceza veya muamelelerin önlenmesi komitesinin çalışmaları hakkında da Sn Elvin Aliye'nin sunumları dinlenilmiştir.

14 Kasım 2012 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi büyük dairesinde görülen Allen v. İngiltere'ye karşı davasının duruşması izlenilerek mahkeme avukatı Sn.Aslıhan Özdemir'in dava ile ilgili bilgilendirilmesinden istifade edilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5.maddesi (özgürlük ve güvenlik hakkı) ve mahkemenin bu madde hakkında Türkiye aleyhine verdiği kararlar bağlamında Sn Gökçe Türkyılmaz, yine Avrupa İnsan Hakları sözleşmesinin 6. Maddesi (adil yargılanma hakkı) ve ihlal kararları bağlamında Sn.Hüseyin Hezer'in yaptıkları sunum ve değerlendirmeler dinlenilmiş, Avrupa İnsan Hakları Mahkeme kararının uygulanması başlığı altında da Sn. Murat Uygun ve Ziya Tanyeri yaptıkları sunumlardan faydalanılmıştır.

15 Kasım 2012 tarihi itibari ile Fransız Adli sisteminin organizasyonu hakkında mahkeme başkanından bilgi alınmış ve yine Strazburg Adliyesi olarak kullanılan tarihi Palais binası bir diğer rehber/hakim eşliğinde gezilmiş ve öğleden sonra özgürlük hâkiminin başkanlık ettiği bir duruşmaya katılım sağlanarak mahkeme kararı dinlenilmiş, müteakiben yargılama ve Fransız adli sisteminin işleyişi hakkında Adalet Sisteminin Etkinliğinin Geliştirilmesi Projesi konu başlıkları kapsamında soru cevap bölümüne geçilerek, Türk Ceza Adalet Sisteminde görülen sorunlar babında Fransız yargısının işleyişi değerlendirilmiştir.

16 Kasım 2012 tarihinde Strazburg Adliyesi Cumhuriyet Başsavcı Yardımcısı tarafından Kovuşturma servisinin genel sunumu yapılmış ve soru cevap bölümü ile Türk Ceza Yargı sisteminin karşılaştığı

problemlerin Fransız Ceza Yargı sisteminde ki karşılığı ve problemlerin ne şekilde aşıldığı hususunda değerlendirmeler yapılmıştır. Öğleden sonra Strazburg Asliye Ceza Mahkemesi'nin duruşmaları ve mahkeme kararı takip edilmiş, duruşma sırasındaki mahkeme başkan ve üyeleri ile savcılığın pozisyonuna dikkat edilerek, Fransız hâkim ve Savcı Okulunun (Akademinin) ne şekilde çalıştığı ve eğitim verdiği hususlarında yapılan değerlendirilme izlenilerek yine bir soru cevap bölümüne geçilmiş, devamen Türkiye daimi temsilciği tarafından organize edilen resepsiyona katılım sağlanarak yapılan yurt dışı ziyareti ve Türkiye hakkında çıkan ihlal kararları ve bu anlamda Dışişleri Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı arasında yıl içerisinde yapılan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları bağlamındaki işbirliği protokolü ve bu protokolün önemi ve etkinliği değerlendirilmiştir.

Strazburg çalışma ziyaretinin ilk gününde ve ikinci günün öğle sonrasında yapılan bilgilendirme sunumları bağlamında; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin özellikle yerel bazda uygulanmasının talep olduğu ki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde bekleyen dava sayısının 1999 yılında 8000 iken 2012 yılında 150.000'e ulaştığı, Türkiye'nin Rusya'nın ardından hakkında en fazla ihlal kararı verilen ikinci ülke konumunda olduğu, hakkında açılan 2573 davadan 2245'inde en az sözleşmenin bir maddesinin ihlal edildiği ki özellikle AİHS'nin 6.maddesi bağlamında makul sürede yargılanma hakkı ve mülkiyet hakkı yönünden alınan ihlal kararlarının oldukça fazla olduğu, Türkiye'de 2012 yılı içinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun açılmış olmasının olumlu bulunduğu, ama Anayasa'nın 90. maddesi gereğince artık hâkim savcıların Avrupa İnsan Hakları sözleşmesine atıfta bulunmaları ve uygulamaları gerektiği ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları hakkında farkındalığın hâkim savcılar bazında artırılması bakımından önem arz ettiği ki bu anlamda Adalet Bakanlığı bünyesinde kurulan İnsan Hakları Daire Başkanlığının çalışmalar yaptığı, AİHM'nin HELP programının da Avrupa çapında aynı amacı ki AİHS kuralları babında hukuk sisteminin kapasitesinin artırılması ve farkındalığın artırılması amacına hizmet ettiği ifade olunmuştur. Bu verimli çalışmalar neticesinde Türkiye hakkında yapılan ihlal kararları başvuruları artarak birlikte önemli bir kısmının kabul edilmeyen başvurular olarak kabul edildiği anlaşılmıştır. RAYTIN bildirisinin dahi 9.6 paragrafı ile AİHS'nin uygulanmasında en önemli rolün ulusal düzeydeki hâkim savcı uygulamaları olduğu ve bu bildirim Avrupalı İnsan Hakları Sözleşmesine taraf tüm üye devletlerin ulusal mahkemelerine eğitim yükümlülüğü yüklediği ve help programını birinci projesinin hâkim savcılara ikinci projesinin avukatlara üçüncü projesinin pilot ülkelere ve bu arada Türkiye'ye ve dördüncü projenin de yeni teknoloji ve iletişim araçlarına yönelik olduğu ifade olunmuştur. Örneğin avukatlara yönelik ikinci proje ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine gereksiz başvuruların önlenmesinin amaçlandığı zira mahkemeye yapılan başvuruların önemli bir kısmının kabul edilemez başvurular kategorisinde değerlendirildiği ki bu anlamda Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hususunda çalışmalar yapıldığı ve bu çalışmaların 66 soruda bireysel başvuru ibaresi ile somut olarak ortaya koyulduğu yine hâkim savcıların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine farkındalığın artırılması projesi ile belli bir mesafe katedildiği yine Ocak ayında Adalet Akdamesinde Help programının bir toplantısının yapılacağı bildirilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Türkiye'yi temsilen bulunan Hâkim Işıl KARATAŞ özellikle sözleşmenin 5. Ve 6. maddesine vurgu yaparak mahkeme önündeki davaların %22 sinin Rusya ve %12 sini ise Türkiye hakkında olduğunu ve mahkeme önündeki davaların tek hakimli, üç hakimli (Komite) ve yedi hakimli görülecek davalardan olabileceği, Rusya davalarının %90'ının tek hakimli yani kabul edilemez başvuruların değerlendirildiği davalar olduğu ki Rusyanın mahkeme önünde bu kabul edilemez nitelikteki davaların çabuk neticelendirilmesi hususunda yaklaşık 15 hakimini Avrupa İnsan Hakları mahkemesi nezdinde görevlendirdiği ve Türkiye'nin de son dönemde bu nitelikteki dosyaların ayrılması ve beklememesi için 5-6 hakimin mahkemede görev yaptığını dile getirmiştir. Yine İtalya uygulamasında bahsedilmekle yargılama süresinin uzunluğu hususunun PINTO yasası ile aşılına çalışıldığı ve devletin kendisinin bizzat bir komisyon oluşturarak uzun yargılama hakkında davacı olacak kişilere iç hukukta tazminat ödenmesi imkanını getirdiği ve bu yolla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine giren dava sayılarının azaldığı ancak iç

hukukta verilen tazminatların ödenmemesi veya gecikmeli şekilde ödenmesinden ötürü bu davalarında tekrar Avrupa İnsan Hakları mahkemesi önüne gelemeye başladığı beyan edilmiş ve Türkiye’de de Pinto yasası benzeri bir yasa hazırlığının bulunduğu, bu şekilde iç hukukta tazminat imkanı getirildiği takdirde mahkeme önündeki Türkiye davalarının 3500 civarında eksileceği belirtilmiştir. Yine Türkiye hakkında verilen kararların tekrarlanan içtihat kararları (copy face) olduğu yani verilen bir içtihat kararının iç hukukta halen uygulanmamasından ötürü artık bu davaların esaslı dava olmalarına karşın 7 hakim önünde değil, 3 hakim (komite) tarafından verildiği ki %90’ından da bir ihlal kararı çıktığı, davalarımızın %46 sının da bu anlamda kendisini tekrarlayan dava niteliğinde olduğu, bir davanın yerindelik ilkesi yerince öncelikle iç hukuk yollarının tüketilerek mahkeme huzuruna gelebildiği ve bu anlamda Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru yolunun açılması yanında bir tazminat komisyonu kurulduğu takdirde, iç hukukta ihlal kararının değerlendirilebileceği ve bu süzgeçten geçen davaların da Avrupa İnsan Hakları mahkemesi huzuruna geldiği takdirde 7 hakimli olarak bakılacağını dile getirmiş ve mahkeme huzurundaki ihlal kararlarının başlıca konu başlıkları uzun yargılama sorunu, tutukluluk süresinin uzunluğu, yargı kararlarının icra edilmemesi, kamulaştırma davaları, etkin soruşturma yapılmaması ve ifade özgürlüğü olduğu dile getirilmiştir.

CEPEJ programı ile de Avrupa Konseyinin mükerrer suçun önlenmesi, suçtan ari bir hayatın sağlanması için uygulama ve mevzuat yazılımı konusunda ülkelere yardımcı olduğu, tutukluluk sürecinde ve sonrasında toplum içinde cezanın çekilebilmesinin veya elektronik bilezik gibi tedbirlere başvurulabilmesinin önünün açıldığı, bu bağlamda aracılık meditasyon kurumu ile *tamir edici adalet* konu başlığında, kişinin af dilemesi, manevi zararın giderilmesi, belli bir zararın parasal karşılığının ödenmesi yoluyla suçun başkası üzerindeki etkileri hususunda farkındalığın artırılması hususlarının değerlendirilebileceği ki bu anlamda bazı ülkelerde cezanın belirlenirken mahkemenin denetimli serbestlik birimlerinden rapor olarak cezayı veya tedbiri belirlediği ve yine mağdur ve toplum açısından da denetimli serbestlik kurumuna halkın inancının artırılması gerektiği, açlık grevleri hakkında da insiyatifin cezaevi doktorunun rapor ve bildirimleri neticesinde cezaevi müdüründe olması gerektiği ifade olunmuştur.

Avrupa Konseyinin işkencenin önlenmesi komisyonunun (CPT) belli bir adli mekanizma olmadığı ve kendilerine bir başvurunun da olmadığı raporlar hazırladıkları ve ülkelere tavsiyelerde buldukları fakat bu tavsiyelere uymamanın bir cezai karşılığında bulunmadığı, ülkelere bu anlamda CPT tarafından dönemsel ziyaretler yapıldığı ve olağanüstü durumlarda günü birlik ziyaretlerin de gerçekleştirildiği, Türkiye’ye bu anlamda bugüne kadar 25 ziyaretin gerçekleştirildiği ve ziyaret neticesinde sunulan tavsiye raporunun bir tespit dahi yapmadığı (*mesela olaylar kötü muamele olabilir denildiği fakat burada kötü muamele vardır denilmediği*) raporun ülkeye tebliğ edildiği ve devlet ile yapılan bu yazışmaların gizli olduğu sadece ilgili devletin istediği takdirde bu raporu yayımlayabildiği gizliliğin nedeninin işbirliği ve gizlilik ilkeleri ki bu anlamda güven ortamının oluşması olarak gösterilmiştir. Örneğin tespit edilen işkence veya kötü muamelenin devletin önlem alabilmesi açısından öncelikle takip edilmesi için ilgili devlete bir tebliğ yapıldığı bir süre beklendiği ve gözlemlendiği fakat devlet olayın üzerine gitmediği takdirde bu devletin CPT tarafından ifşa edilebildiği dile getirilmiştir. Haber alma kaynağı olarak ise ülkelerden sorumlu birimlerinin gözlemlerini ve BM işkenceyi önleme komisyon raporları ülkelerde bulunan CPT elemanları STK’lar ve medyadan yararlanıldığı anlaşılmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde görevli Türkiye avukatları yaptıkları sunumlarda çeşitli içtihat niteliğindeki davalara değinmişler, tutukluluk sürelerinin uzunluğuna, mülkiyet hakkının korunması ilkelerine vurgu yaparak bu anlamda Türkiye’de verilen kararların öncelikle mevzuata uygun yani hükmü veren mahkemenin yetkili bir mahkeme olması gerektiği ve keyfiliğin de bulunmaması gerektiği belirtilerek, uzun tutukluluk süreleri bağlamında ilk derece mahkemesinin hükmünün yeterli olduğu ve karar verilmekle hükümlü sıfatının alındığı temyiz aşamasında kişinin tutuklu bulunmasının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesini ilgilendirmedeği, tutuklulukta kullanılan suçun işlendiği yolunda makul şüphe kavramında *tarafsız bir gözlemciyi tatmin edecek şüphenin* anlaşıldığı tutukluluğa yapılan itirazın dosyaya başkaca veri

girmeden yapılması halinde bu nedenle reddolunabileceği fakat tutukluluğa yapılan itirazların reddi yolundaki kararlardaki gerekçelerin farklı olması yine tutukluluk incelemelerinin ara ara mevcutlu olarak yerine getirilmesini uygun olacağı, CMK 100.maddesinde sayılan katalog suçların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince Sözleşmenin 5/3 fıkrasına aykırı bulunduğu ve mahkemenin yine de tutukluluk nedenlerini görmek istediği tutuklama nedeni olarak başkaca kişinin adli sicil kaydı veya tanık ifadeleri ile veya bir sebeple suç işleyeceğinin ön görülmesi kamu düzeninin muhafaza edilmesi, gibi nedenlerin de kullanılabilmesi dile getirilmiştir. Çocuklara ilişkin tutuklamalarda ayrı bir özen gösterilmesi ve yerel mahkemenin yaptığı tutuklamada bu kişinin çocuk olduğuna değinerek hangi nedenlerle çocuk olmasına karşın tutuklandığını gerekçeli olarak ortaya koymasının gerektiği müebbet hapis istemiyle yargılanan bir kişinin delillerin tamamlanması aşamasına kadar ve yeteri kadar tutuklu kalabileceği, hakkında hüküm verilmemiş ise serbest bırakılabileceği zira korunan hukuki menfaatin özgürlük ve güvenlik hakkı bağlamında tutukluluk ve hükümlülükte farklılık arz ettiği, yine son çıkan bir içtihat ile tutukluluğa bir itiraz söz konusu olduğunda alınan savcı mütalaasının karşı tarafa tebliğ edilmesinin ön görüldüğü ifade edilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları uyarınca temyiz harcının başlı başına sözleşmeye aykırı olmadığı fakat orantılı olmasının gerektiği yine cezaevinden yapılan yazışmalarda “okundu” mührü vurulmasının Sözleşmenin 8. maddesine aykırı bulunduğu ve pilot kararlardan 2012 yılında çıkan Ümmühan-Kaplan kararı ile makul sürede yargılanma hususuna vurgu yapılarak eğer yargılama süresi uzamış ise davanın karmaşıklığı, başvuruçunun tutumu, davanın konusu gibi somut veriler açılarak bunun gerekçelendirilmesi gerektiği, yapılan telefon dinlemesi sırasında örgütlü suçlarda yakın akrabasının dinleme kayıtlarına delil olarak dayanılabileceği sadece konuşan kişiye tuzak kurulmamış olmasının arandığı yani şüphelinin kendi hür iradesi ile konuşmuş ise bu konuşmaların delil olarak değerlendirilebileceği fakat *kışkırtıcı ajan* kullanılmış ise bunlara delil olarak dayanılamayacağı, yine örgütlü suçlarda bulunan uzun iddianamelerin satır satır okunmasının gerekmediği sadece kişinin suçunu bilmesi anlamında neyle suçlandığının kendisine açıklanması ya da tebliği olunmasının yeterli olduğu beyan olmuştur.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarında bireysel önlemler başlığı altında önceki hale iade önleminin ve diğer genel önlemlerin alınabildiği mesala uzun tutukluluk süresi söz konusu ise mahkemenin ihlal kararı ile tutukluluk süresine son verilmesine veya yargılamanın bitirilmesi beklenildiği, genel önlemler olarak da benzer ihlal kararlarının çıkmaması için devletin ne gibi önlemler aldığı değerlendirildiği yani kanunun değiştirilmesi içtihadın değiştirilmesi veya idari pratiğin değiştirilmesi gibi önlemlerden hangisi yada hangilerinin yerine getirildiği hususunun gözlemlendiği, ifade özgürlüğü kavramını ise siyasi konularda son derece geniş yorumlandığı şiddete teşvik olmamak kaydı ile fikirlerin çoğulculuğunun kısıtlanmaması ilkelerinin benimsendiği hatta şiddete teşvik olmasına rağmen somut olarak bu şiddetin mümkün olmaması halinde yine bu eylemin ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiş, uzun tutukluluk süreleri hakkında da gerekçelerin yetersiz görüldüğü, kanun vasfının somut olaya göre açılması gerektiği ki son olarak Türkiye deki vicdani ret/zorunlu askerlik hizmeti hakkında öncelikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Sözleşmenin 9. maddesi (Düşünce ve Vicdan Hürriyeti) bağlamında ihlal kararı vermediği ve buradaki durumu 3. madde (işkence yasağı) kapsamında değerlendirildiği yani kişiye vicdani ret olayından ötürü bir kez ceza verilmesi halinde durumun neticelendirilebileceği ifade olunmuş fakat bu karara karşın Türkiye anılan yasal düzenlemeyi değiştirmeyerek mükerrer cezalandırma yoluna gitmeye devam edince son çıkan bir ihlal kararı ile vicdani ret olayını sözleşmenin 9.maddesine aykırı bulduğu ifade etmiş ve devlet tarafından alınması gerekli genel önlemlerin yıllarca alınmadığı belirtilmiştir.

Fransa Strazburg adliyesinde yapılan ziyaret ve soru/cevap çalışmaları ile; en küçük adliyede 8 – 9 hâkimin görev yaptığı ceza ve hukuk hakimliğinin karma şekilde yerine getirildiği yani hukuk hakiminin ceza soruşturmalarında görev yapabildiği gibi ceza hakiminin de hukuk mahkemelerinde görevlerinin olabildiği suç tipinde uzmanlaşmış mahkemelerin bulunduğu terör suçları için Paris mahkemeleri nezdinde kurulan bir mahkemede yargılama yapıldığı bu davalara ise profesyonel yani ceza yargılamasında uzman 9 hakim görev

yaptığı, Askeri Ceza mahkemelerinde sivil hakimlerin görev yaptıkları, terör suçları dışındaki diğer ağır ceza mahkemelerinde hakimler dışında kura ile belirlenen 9 adet jürinin de mahkemede görev yaptıkları, mahkeme başkanı ve başsavcılarını adli görevleri dışında idari görevlerinin de bulunduğu işin paylaşımı ve meselelerin çözümü ile iş yükü hakkında hakim ve savcılarının birbirlerinden ayrı, fakat istişare yoluyla birlikte hareket ettikleri, Strazburg Adliyesine gelen yıllık 55.000 soruşturma hakkında yapılan işlem ve faaliyetler neticesinde yılda ancak 5.000 ceza davasının karara bağlandığı, en ağır suçların ceza mahkemelerine intikal ettirildikleri daha hafif cürümlerin para veya hapis cezası ile kabahatlerin para cezası ile para cezası ile cezalandırıldığı, cinsel suçların ağır cezaya bağlandığı, bazen bir davada bir duruşmanın iki gün sürebildiği, suç mağduru ve avukatı razı ise suçun cürüme dönüştürebildiği ve alternatif yollar aracılığı ile iş yükünü azaltıldığı, mesela bisiklet ile oluşan trafik kazalarının suç olmasına karşın bunu mahkemeye taşımadıkları, hafifletilmiş para cezasını şüphelinin hemen ödemesi halinde dosyanın kapatıldığı aksi halde hakkında trafik suçu işlemlerinden ötürü sulh hâkimi tarafından cezalandırılmak üzere mahkemeye çıkartıldığı ifade olunmaktadır. Savcılığın kendisine gelen soruşturmaların %90'ını arabuluculuk ve onarıcı adalet yani pazarlık usulü ile mahkemeye taşımadığı ancak ağır suçları hakim ve mahkemeye gönderildiği, özgürlükler hakimi tarafından yapılan sorgu neticesinde belirlenen duruşma gününe kadar veya sanığın savunma için süre istemesi halinde yine duruşma gününe kadar cezaevinde kalmasına karar verilebildiği, savcının mahkemece verilen karara bir etkisinin olmadığı, yaptığı pazarlık önerisi sanık ve avukatı tarafından kabul edilirse hakim bu cezayı/pazarlığı onaylama veya onaylamama yetkisinin bulunduğu, jüri üyeleri arasında dahi hakim savcının yakın olduğu izlenimi taşıyamaları gerektiği, verilen kararların her %2 yada 3'ünün temyiz incelenmesine gittiği, mağdurlardan bazen teminat istenerek soruşturmaya başladığı, hakim ve savcılarının yetkilerini mahkeme başkanı ve başsavcının bir araya gelerek ve istişare eder belirlediği uzman hakimlerin 10 yıldan fazla aynı mahkemede kalamadıkları ve mahkeme başkanının da bir mahkemede en fazla 7 yıl kalabildiği, hakim savcılarının teftişleri anlamında baktıkları dava ve dosya sayısı ile dosya üzerinde geçirilen zamanı dikkate alındığı ve iş yüküne göre maaşlarının % 12'sine kadar prim alabildikleri, *her adliye merkezinde bir suçun engellenmesi kurulunun bulunduğu*, bu kurulda vali, emniyet, jandarma, mahkeme başkanı ve başsavcının bulunduğu ki mesela bisiklet kazaları hakkında bir karar alınarak bunun uygulandığı veya belediyeden ek ödenek talep edilebildiği, hakim savcılarının aynı binada görev yaptıkları üç hakim savcı sendikasının bulunduğu, tutuklulukta geçirilen sürelerin üç yılı aşamayacağı ve tutuklu kişilerin en az 4 ayda bir rutin olarak hakim önüne çıkartılmaları gerektiği, makul sürede yapılması gereken yargılama uzar ise devletin tazminat ödediği ve bu hususun Avrupa İnsan Hakları mahkemesine gitmesinin önüne geçildiği, ticari davalara iki tüccar ve bir hakim baktığı, toplumda infial uyandıran olaylar hakkında koruma amacıyla da tutuklama yapılabildiği ifade olunmuştur.

Yurtdışı çalışma ziyaretinde sık sık dile getirilen tetkik hâkiminin pozisyonu sorulduğunda savcılık ile özgürlük hakimi arasında bir ara birim olduğu anlaşılmış ve savcılığın talebi hakkında tetkik hakimini ayrıntılı bir şekilde dosyayı incelediği ve özgürlük hakiminde çoğu zaman bu nedenle tetkik hakiminin istemine uyduğu ifade edilmiş, kamu düzenini bozma tedbirinin tutuklama tedbiri olarak dar yorumlanmak sureti ile halen uygulandığı ifade edilmiştir.

Türk Ceza Adalet Sistemindeki gibi bir katalog suçlar grubunun bulunmadığı, kişinin çok ağır bir ceza alma ihtimali varsa kaçmasının engellenmesi mahkemeye çıkarma zorluğu, mükerrer suç işleme durumu söz konusu ise yine kamu düzeni ve halkta infial uyandırma gibi nedenlerle ve bu nedenler açılarak tutuklama kararı verilebildiği, fakat kişinin sabit bir iş ve adresi varsa genellikle serbest bırakıldığı, Özgürlük hâkimi huzurunda mağdurun bulunmadığı fakat savcının bir anlamda mağdurun sesini duyurduğu, tutukluluğa itirazı da yine özgürlük hakiminin değerlendirdiği hakim tutukluluğa itirazı dosya üzerinden karara bağladığı fakat 4 ayda bir duruşmalı olarak tutukluluğun değerlendirilmesinin gerektiği ifade edilmiştir.

Özgürlükler hâkiminin arama tutuklama, serbest bırakma, delillerin yok edilmesi, gözaltı, uluslar arası yakalama gibi cezai yetkileri yanında yabancıların usulsüz ülkeye girmeleri halinde idare tarafından

uygulanmak üzere kişilerin 15 güne kadar nezarete konulması kararı gibi ceza dışı yetkileri de bulunmaktadır. Fakat Fransa uygulamasında da özgürlükler hâkimi idari işlemleri denetleyemez. Zorunlu olarak hastaneye yatırılma kararları bağlamında iradeleri dışında hastaneye yatırılanlar 15 gün içerisinde özgürlükler hâkimi huzuruna çıkartılırlar. İradeleri dışında tedaviye maruz kalanlar da özgürlük hâkimine başvurabilirler. Yani özgürlük hâkimi özgürlüğün kısıtlanması ile ilgili tüm durumlarda devreye girmektedir. Bir tutuklama talebini savcı tarafından tetkik hâkimine iletildiği tetkik hâkiminin raporu ile birlikte tutuklama istemini özgürlükler hâkimine gönderdiği mahkeme öncesi tutuklama kararlarını masumiyet karinesini ortadan kaldırmadığı, zira bazen şüphelinin korunmasını kamu düzeni gibi gerekçelerle tutuklama yapılabildiği, Özgürlükler hâkimi ek inceleme süresinin şüpheli tarafından beş güne kadar istenebileceği fakat Özgürlük hâkiminin dosya kapsamı fazla olsa dahi ek süre talep etmediği ama talep etmesine mani bir halin olmadığı belirtilmektedir.

Strazburg Adliyesinde katılım sağlanan duruşmalarda yapılan gözlemler ve daha sonra yapılan soru cevap aşamaları neticesinde, mahkemenin üç hakimden oluştuğu ortadaki hakimin mahkemeye başkanlık ettiği, sağda ayrı bir bölümde ve ötede savcının bulunduğu, sol tarafında ise sanık müdafii ile mağdur vekilinin buldukları ifade öncesinde sanığın üzerine atılı suçun anlatılarak savunmasının geniş geniş ve acele edilmeksizin alındığı kişisel ve sosyo ekonomik durumunun okunduğu ve ayrıca yine şüpheliden sorulduğu özellikle iş yeri ve çalışma yerleri üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulduğu, yine psikiyatrik inceleme raporunun ve dosyada var ise adli raporlarının sanığa yüzüne karşı okunduğu için bu raporların konusunda uzman ve yeterli bilirkişilerce düzenlendiğinin anlaşıldığı, zira şüpheli yapılan görüşmede psikiyatri uzmanına cevap vermemesine karşın psikolojik dış ve iç görünümü hakkında ayrıntılı rapor tanzim edildiği ve yine bir yaralama dosyasında bulunan doktor raporu ile mağdurdaki bulguların açık ve net olarak ortaya konulması yanında bu bulguların ne şekilde oluşmuş olabileceği hususunda da bir kanaatin belirtildiği, savcılığın şüphelinin atılı suçları işlediği kanaati sonrasında netice olarak bir miktar ama belirli hapis veya para cezası ile birlikte mağdura belli bir miktarda tazminat ödenmesini talep ettiği, yine savcının şüpheli beyanındaki çelişkileri ortaya koyduğu yine sanık müdafinin de savunmayı açarak kişinin masumiyetini ortaya koymaya çalıştığı ve özellikle sanığın psikolojisine değindiği, hıçkırması, ağlaması, kimseye güvenmemesi v.s. yanında, sabit olan bazı suçlamaları kabul edebileceği ve şüphelinin topluma tekrar kazandırılması için değişik tedbirler uygulanabileceğini gerekçeli olarak ortaya koyduğu anlaşılmıştır.

Yapılan inceleme ve tetkikler neticesinde suç şüphesiyle yakalanan veya kendisine ulaşılan kişiye Fransız yargı sisteminde alternatif yöntemler önerildiği ki bunun soruşturmanın başlama aşamasına tekabül ettiği, *alternatif yöntemlerin özellikle adli sicil kaydı bulunmayan kişiler için etkin olarak uygulandığı*, bu tedbirlerden başlıcalarının kişiye kanunun hatırlatılmak suretiyle resmi bir uyarı yapılması ki bu uyarının adli sicil kaydına geçmediği fakat kaydın kendilerinde bulunduğu bu anlamda üç ayrı adli sicil kaydının tutulduğu, bu kayıtlardan üç nolu kaydın herkes tarafından görülebildiği, iki nolu kaydın istenildiği takdirde idari birimlerce görülebildiği, bir nolu kaydın ise sadece mahkemeler ve adliye tarafından görülebildiği açıklanmıştır. Bir diğer alternatif yöntem madde kullanımı hakkında mecburi tedavi tedbirini ilk kez madde kullananlar hakkında ise kişi kabul ederse tedavi olduğuna dair belge getirdiğine dair belge getirdiği takdirde hakkında dava açılmayacağı ihtar edilmesi olarak ortaya konulmuş, belli bir ağırlığı olmayan belirli suçlarda ve bu arada ilk defa işlenen hırsızlık suçunda savcının kişiye para cezası teklif ettiği ve kabul edildiği takdirde dosyanın kapatıldığı mahkemeye gönderilmediği anlaşılmıştır. Bu hususta 300 Euro – 500 Euro arasında bir üst limitin uygulamada benimsendiği para cezası ödenmediği takdirde kişinin mahkemeye çıkartıldığı, gençler için bir diğer alternatif yöntem olarak iyi yurttaşlık eğitimine gönderilme, trafik güvenlik kurallarına uyma kursuna devam etme gibi alternatif tedbirlerin benimsendiği görülmüştür. Şüphelilerin DNA ve Genetik izlerinin ulusal veri tabanına kaydedildiği ve tesadüfen bir soruşturmada tespit edilirse takibata uğradığı belirtilmiştir. Ağır suç işleyen kişinin bilinen sabıkalı bir kişi olması halinde derhal mahkeme huzuruna çıkartıldığı doğrudan hapsine karar verilebileceği sanık istinaf/temyiz yoluna başvurduğu takdirde istinaf mahkemesinin bir ay içinde temyizi incelemek zorunda olduğu, savcının polis tahkikatını yeterli görmediği

takdirde tahkikatın sürmesi talimatı vererek emniyete geri gönderdiği ve tetkik hâkiminde şüphelinin bu süreçte cezaevinde kalmasını isteyebildiği görülmüştür.

Adli kolluğun uzmanlaşmış birimlerden olduğu, adli polis ve eyalet güvenlik birimleri olarak polis teşkilatının ikiye ayrıldığı, işlenen ciddi bir suç ihbarı alındığında savcının bilgilendirildiği ve savcı tarafından tahkikatı adli kolluk birimlerinden hangisinin soruşturacağına karar verildiği (mesela bilişim suçları soruşturma birimi), adli polisin tahkikat için önemli olan eşyalara el koyma yetkisinin bulunduğu tereddüt ettiği takdirde savcıdan sorulmakla buna savcı tarafından karar verildiği, fakat arama gerektiği takdirde özgürlük ve tutukluluk hakiminden izin almak gerektiği ancak suçüstü durumunda polisin direk arama yapabildiği ve yine şüpheli izin verdiği takdirde herhalde arama yapılabildiği belirtilmektedir. Fransız hukuk sisteminde de savcının tarafsız olduğu leh ve aleyhe delilleri topladığı, 2011 yılında yapılan değişiklikte avukatların kollukta gözaltına alınan kişinin sorgulamasına katılabildiği, özel soruşturmalarda savcılarının bazı bulguların açıklanmamasına karar verebildiği ve bu kararın özgürlükler hâkimine danışarak almak zorunda olduğu, emniyetteki görüşmelerin ayrıca kayda alınmadığı savcılar arasındaki işbölümüne başsavcının karar verdiği, *savcılık birimlerinin hazırlık savcılığı ekonomik ve mali suçlar savcılığı çocuk suçları ve aile içi şiddet bürosu ağır ceza işleri birimi örgütlü suçlar bürosu gibi ayrı birimlerden oluştuğu ve bir uzmanlaşmanın sağlandığı*, yılda 1100 davanın hâkim karşısında görüldüğü, 1500 soruşturmanın ise kişinin suçunu kabul etmesi nedeniyle yargılama başlamadan pazarlık yoluyla neticelendirildiği, 1500 ilâ 2000 davanın cezai tahkikata başlanılmasına karşın hâkim tarafından evrak üzerinden karar verilerek kapatıldığı (Trafik suçları gibi ağır cezalı olmayan suçlar) ifade edilmiştir. Suçunu kabul eden kişinin itirafı söz konusu ise yanında mutlaka avukat bulunması gerektiği, yine sanığa ceza verilebilmesi için savunmasının alınması mecburiyetinin bulunmadığı, sanığa ihtarlı davetiye gönderildiği, gelmediği takdirde yokluğunda karar verilerek kararın kendisine tebliğ olduğu, sabıka kayıtlarının sanık ifadesi alınmaya başlanmadan önce yüzüne okunduğu ve bunun kişiye uygun ceza veya tedbire hükmedilebilmesi için yine karar verilirken sabıkaya bakılmadığı diğer donelere de bakıldığı ifade olunmuştur. Yine soru cevap bölümlerinde bir katipler okulunun bulunduğu katiplerin hukuk fakültesi mezunu oldukları ayrıca ulusal katip okulunda öğrenim gördükleri duruşma sırasında taraf beyanlarına katip tarafından yazılmadığı katibin sadece gerek gördüğü bölümleri not aldığı, sadece nadiren tanık ifadeleri gibi kritik bilgilerin hâkim tarafından dikte ettirilerek yazdırıldığı, Hâkim Savcılarının toplam 31 ay eğitim aldıkları ki bunun 8 ayının teorik eğitim 6 ayının avukat yanında ve 28 haftasının da mahkeme stajından oluştuğu stajyer hakim ve savcılarının denetlendiği ve yıl içinde birkaç kez staj merkezi tarafından gelinerek kendilerine not verildiği, savcılıkta ceza duruşmalarında ve aile mahkemelerinde ayrı ayrı notlar aldıkları ve giriş çıkış sınavı yapıldığı aldıkları nota göre kendilerine önerilen yerlerde göreve başladıkları her yıl sınıfta kalanlar ve hâkim savcı okulunda ihraçların olduğu Adalet Akademisinde eğitimleri hâkim savcılarının verdikleri hâkim olabilmek için yüksek lisans yapma zorunluluğunun bulunduğu her yıl her bir hâkim savcının ne az beş gün meslek içi eğitime katılmasının öngörüldüğü fakat mecburi olmadığı arzu ettikleri bölümde mesela bilişim suçları hakkında özel bir eğitim alabildikleri belirtilmiş ve mağdur çocuklar için muhakkak avukat atandığı bu çocukları anne ve babalarının da temsil edebildiği fakat taciz vesaire gibi ebeveynleri ile ilgili bir suç ise yani menfaat çatışması var ise muhakkak devlet tarafından bir avukat atandığı çocuk hakiminin koruyucu hâkim ve cezalandırıcı hakim olarak yetkilerinin bulunduğu ifade edilmiştir.

Cezaevi, gözaltı ve karakol ziyaretlerinin önceden haber vermeksizin yılda en az bir kez başsavcı baroyu temsilen avukat, sivil toplum temsilcileri ve milletvekili gibi oluşturulan bir heyetle yapıldığı, adli polisin İçişleri Bakanlığına bağlı olmakla birlikte adli polislerin savcının not verme hakkının bulunduğu savcının verdiği kötü notun polisin kariyerini etkilediği ve hatta adli polis ruhsatının geri çekilmesine yol açabildiği ki adli polisin normal güvenliği sağlayan polis memurundan farklı ve özel statüsünün bulunduğu ve bu statüyü kaybetmeyi adli polislerin istemedikleri ifade edilmektedir. Suçüstü olaylarda kolluğun arama izni gerekmeden arama yapabildiği ama suçüstü hali yoksa hakim onayının alınmasından sonra arama

yapılabildiği, *iletişimin tespiti anlamında hâkim izninin sadece dinleme kararları için gerekli olduğu sinyal bilgilerinin yani baz istasyonu aranan ve aranan kişi bilgileri gibi savcı ve kolluğunda resen takip edebildikleri*, DNA veri bankalarında kime ait olduğu saptanmamış veriler ile kişinin kimliği altında alınan bilgiler olarak iki kısım verinin olduğu, iletişimin tespiti yani dinleme kararlarında şüphelinin aile içi konuşmalarının da bütün suçlarda delil olarak kullanılabilirdiği dinleme yaparken bir başka suçla karşılaşırsa yeni bir soruşturma açıldığı bu dinleme kaydına delil olarak dayanılabildiği ifade edilmiştir.

Cezai tedbirler suçlar (Ağır ceza- 10 yıldan fazla hapis) cürümler, (az vahim suçlar – 1 günden 10 yıla kadar hapis) kabahatler (Aşırı Hız trafik suçları ve küçük şiddet olayları) olarak sayılmaktadır. Strazburg Adliyesinde her gün 8 ilâ 10 arasında özgürlük hakimi tarafından sorgulamaların yapıldığı, kanunun cezanın üst sınırını belirlediği mükerrer suç varsa üst sınırın arttığı, cezanın alt sınırının ise hâkimin belirlediği, sabıka kayıtlarının silinmesinin mümkün olduğu özellikle çocuk suçlarının sabıkaların belli bir süre sonra silindiği fakat arşiv kayıtlarının özellikle adli soruşturmalar bağlamında mahkemece her şekilde ve zamanda görülebildiği ancak idari sabıka kaydı ve herkes tarafından görülebilen sabıka kayıtlarından silinebilmesinin mümkün olduğu ifade olunmuştur.